

ROOFVOGELS
08.03.85

ROOFVOGELS IN DE KEMPEN

UITGAVE: VWG "DE KEMPEN" 1982

ROOFVOGELS IN DE KEMPEN

Publikatie nr. 8 van de Vogelwerkgroep de Kempen.

Tekst & tekeningen: Frank Neijts

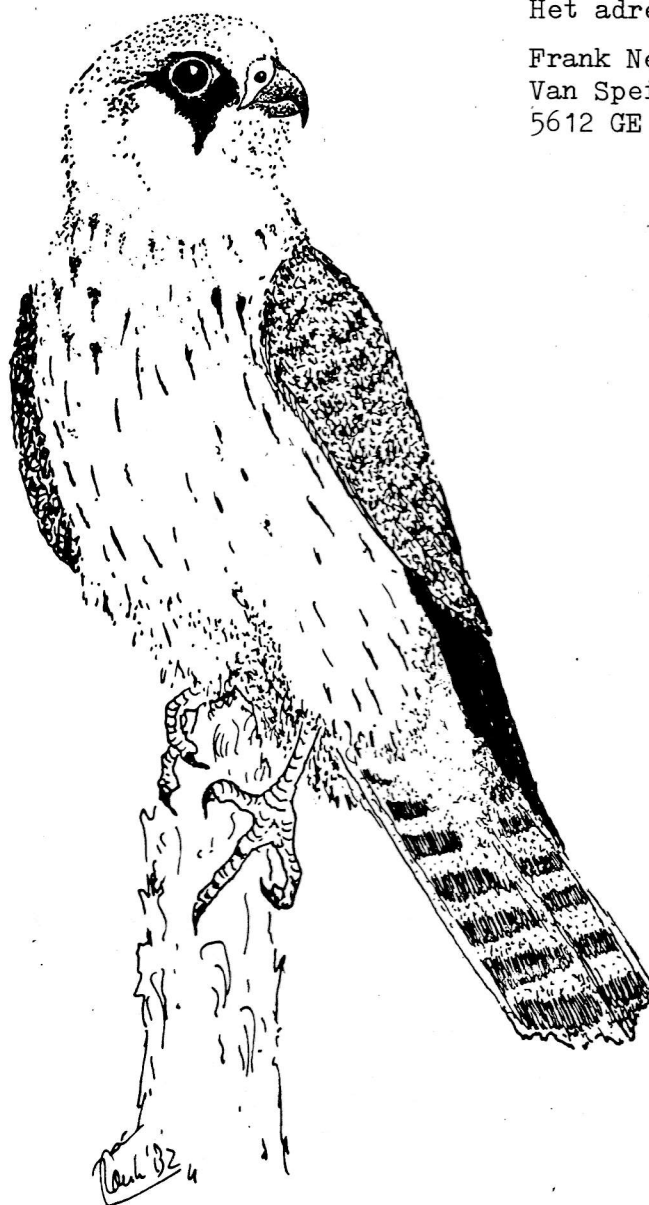
Grafieken: Tom Heijnen

Het adres van de VWG luidt:

Frank Neijts

Van Speijkstraat 16

5612 GE Eindhoven tel. 040-432469

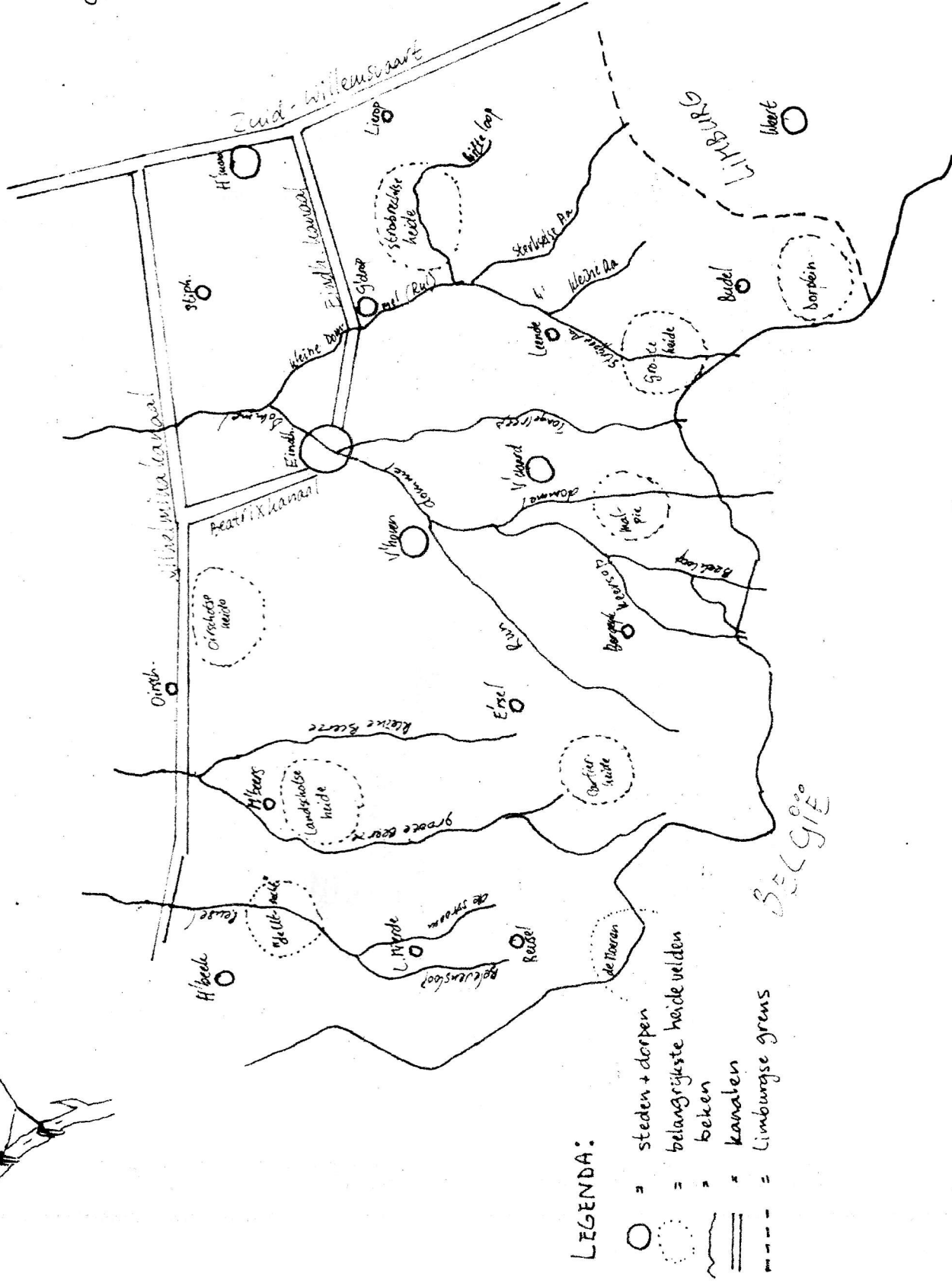

UITGAVE: VWG "DE KEMPEN" 1982

WERKGEBIED VWG"DE KEMPEN"

schaal 1:250.000

opp. ca 1000 km²

de begrenzing is als volgt:
 zuidgrens = Belgische
 grens, westelijke tot
 "de Utrecht", hier loopt
 "onze" grens tussen
 Hilvordubbeek en het land-
 goed naar noord tot 't
 Wilhelminakanaal. Dit
 blijft de noordgrens tot
 St. phout. Dostgrens =
 Z-W. Vaart (behalve gebied
 rond Helmond = andere VWG)
 tot ± Lierop. Hier bingt
 "onze" grens naar west tot
 de Limburgse grens bij
 Dorplein wat nog juist
 tot ons werkgebied wordt
 gerekend.

INLEIDING

Dit verslag bevat een voorlopig overzicht van wat tot dusverre bekend is over het voorkomen van roofvogels in de Kempen (kaart 1.). Het pretendeert niet volledig te zijn maar wil eerder een stimulans vormen voor meer en nader onderzoek in deze regio.

We hebben getracht het voor meerdere mensen leesbaar te maken door wat algemene hoofdstukjes in te lassen en bij de soortbeschrijving ook in te gaan op het uiterlijk en de herkenning van de diverse soorten. Voor "echte" vogelaars misschien gesneden koek, maar voor de doorsneenatuurlijke liefhebber hopelijk een welkome aanvulling. Het beste is een verslag als dit te gebruiken naast een reeds bestaand vogelboekje (veldgids); hierin staan ook gekleurde afbeeldingen die helaas niet altijd even goed zijn.

Bij de soortbesprekingen ligt de nadruk op het voorkomen, zowel in als buiten de broedtijd, in de Kempen. Gedetailleerde verspreidingskaartjes of al te duidelijke plaatsaanduidingen worden daarbij NIET gegeven. Helaas lopen er, met name in Zuidoost-Brabant, nogal te veel onverantwoordelijke lieden rond die een roofvogel liever opgezet op de t.v. zien of in een kooi dan in de vrije natuur.

Een andere reden is dat sommige natuurliefhebbers, hoe goed bedoeld ook, hun liefde voor de natuur wat al te opdringerig bedrijven waardoor zij de vogels in hun doen en laten kunnen verstoren.

Enige geheimzinnigheid is dus geboden en u moet ons dat maar niet kwalijk nemen, maar we willen de kat nu eenmaal niet op het spek binden.....

VERANTWOORDING VAN DE GEBRUIKTE GEGEVENS

Er is hoofdzakelijk geput uit 2 bronnen wat betreft het broedvoorkomen:

- De Avifauna van Noord-Brabant, verschenen in 1967 (helaas uitverkocht).

Een soort "bijbel" voor de huidige Brabantse veldornithologen dat echter met de nodige voorzichtigheid moet worden gebruikt. Destijds immers waren nog lang niet zoveel vogelaars actief als nu, zodat de beschikbare gegevens evenredig onvollediger waren. We kunnen stellen dat "een achteruitgang t.o.v. de gegevens in de Av. v. N.B. ook werkelijk een achteruitgang is" maar dat "een vóóritgang t.o.v. de gegevens in de Av. v. N.B. dat niet altijd hoeft te zijn"!

- Het Roofvogelnummer van "D'n Blauwe Klauwier", periodiek van de Vogelwerkgroep de Kempen, verschenen in 1978. Ook uitverkocht.

Een interessant verslag waarin veel gegevens zijn te vinden. Wat betreft sommige soorten echter was dat tamelijk onvolledig. In dit verslag wordt getracht daarop aanvullingen te geven.

Deze aanvullingen zijn afkomstig uit het archief van de Vogelwerkgroep en reiken t/m 1981.

Voor de situatie buiten het broedseizoen (trek en overwintering) is gebruik gemaakt van dezelfde bronnen, aangevuld met de gegevens van de wintertelling die gehouden is in de maand januari van 1982, waarbij vrijwel de gehele Kempen op roofvogels is geteld.

Grafiekjes laten het voorkomen zien door het jaar heen en zijn gebaseerd op die in het "Roofvogelnummer" en die in het in voorbereiding zijnde verslag "Vogels van Veldhoven".

WAT IS FEITELIJK EEN ROOFVOGEL?

Roofvogels vormen een tamelijk soortenrijke groep waarvan vertegenwoordigers over de gehele wereld voorkomen, mogelijk met uitzondering van de strikte poolgebieden.

Ze variëren in grootte van ca. 15 cm. tot méér dan 1 meter en in spanwijdte van enkele decimeters tot wel 3 meter.

Ze hebben allemaal een min of meer kromme snavel, geschikt om vlees te "knippen" en kromme, scherpe nagels om iets te doden of vast te houden.

Je zou kunnen stellen dat roofvogels zich bezig houden met het opruimen van vrijwel alles wat er aan vleeswaar in de natuur tevéél is. Dat kunnen levende dieren zijn maar ook dode.

Omdat het "aanbod" enorm groot is, is het niet meer dan logisch dat zich in de roofvogelwereld vele specialisten ontwikkeld hebben. Zouden ze immers allemaal hetzelfde eten, dan zaten ze elkaar al rap in de weg. Zo zijn er die voornamelijk van vis leven (VISAREND), van reptielen (SLANGENAREND), van insekten (sommige kleine VALKEN) of van aas (GIEREN). Ook zijn er echte vogeljagers zoals de SPERWER en de HAVIK, maar door het verschil in grootte tussen deze 2 naast elkaar levende soorten en het verschil in grootte tussen de geslachten onderling vullen ze elkaar aan. Met z'n tweeën (of met z'n vieren als u wilt) kunnen ze zowat het hele overschot aan kleine tot middelgrote vogels aan dat in hun leefgebied voorkomt.

Omdat roofvogels vooral zwakke, zieke en anderszins AFWIJKENDE dieren het eerst grijpen, passen zij natuurlijke selectie toe, waardoor de sterksten en slimsten overblijven. Dat het leven voor een roofvogel heus geen makkie is bewijzen de percentages GELUKTE aanvallen: dikwijls minder dan 10%!

Tot afwijkende dieren moeten we ook na een lange vlucht uitgeputte POSTDUIVEN en hier niet thuishorende, uitgezette en onaangepaste FAZANTEN rekenen. Het is niet meer dan logisch dat bijvoorbeeld een HAVIK zulke dieren óók grijpt, omdat zij hem opvallen tijdens z'n jachtvlucht door hun "vreemde" gedrag!

Het is niet eerlijk een dier iets te verwijten wat hij instinktmatig en plichtmatig doet, maar wat de mens vrijwillig met zijn volle verstand veroorzaakt!

Het is ook onzin om te zeggen dat er TEVEEL roofvogels zijn:

Een ^{roof-}dier zal nooit z'n eigen voedsel uitroeien omdat dat zijn eigen dood betekent. Ze passen zich aan aan de omstandigheden en zullen hun eventuele uitbreiding altijd op tijd intomen omdat er anders voedselgebrek ontstaat. De mens hoeft daar heus niet bij te helpen!!!!

Sommigen zullen zich afvragen waarom konsekwent het woord "roofvogel" en niet het momenteel in zwang zijnde "stootvogel" wordt gebruikt. Wel, het woord "stootvogel" werd al 65 jaar geleden gebruikt door biologieleraren die de HAVIK nog een "brutale struikrover" noemden "die zijn prooi met woede en moordlust achtervolgt en medogenloos de klauwen slaat in het lichaam der arme slachtoffers...".

Wij zijn van mening dat een mentaliteitsverandering t.o.v. de roofvogels niet tot stand komt door de bordjes te verhangen. Wij vinden ook de naam "roofvogel" een wat geheimzinnige en ondoorgrondelijke klank hebben die verdwijnt als je over "stootvogel" praat.

Wie net als wij steeds geïmponeerd worden door hun indrukwekkende verschijning of met ingehouden adem eens de "stoep" van een SLECHTVALK heeft gezien weet precies wat we bedoelen!

AFNAME VAN DE AANTALLEN

Vermoedelijk heeft de vroegere mens de roofvogel als een konkurrent beschouwd omdat ze dikwijls op hetzelfde voedsel jaagden. Zolang de strijd met stenen en stokken werd uitgevochten en er nog niet zoveel mensen waren kon dat niet zoveel kwaad.

Met de uitvinding van modernere wapens, vooral vuurwapens, en het toenemend aantal mensen werd de strijd steeds ongelijker.

In de vorige eeuw, ja zelfs nog tot ver in de 20e, werden roofvogels (en natuurlijk andere roofdieren) te vuur en te zwaard vervolgt en alles wat kromme snavels en klauwen had werd meedogenloos afgeknald. Men dacht destijds nog té "menselijk" over de natuur en men had medelijden met die "arme zangvogeltjes" die zo woest uit het leven werden weggerukt, maar gunde de roofvogels ook de konijnen en hoenders niet die men zorgvuldig koesterde om ze zelf te kunnen schieten.

In die tijd bestonden er zelfs premies die uitbetaald werden bij het tonen van de kop of klauwen van een roofvogel!

Maar ja, wat wist men nu over de natuur en het begrip "ekologie" moest nog uitgevonden worden.

Met het noodlottige gevolg dat plaatselijk vrijwel alle roofvogels, vooral de grotere, geheel werden uitgeroeid.

De grote veranderingen in het landschap (dempen van moerassen, ontginnen van heidevelden en, heel vroeger al, het kappen van bossen) deden sommige soorten al heel vroeg uit ons land verdwijnen, de ZEEAREND bijvoorbeeld. Andere soorten werden weggedrukt in kleine, onherbergzame gebieden.

Juist toen er langzamerhand een mentaliteitsverandering t.o.v. de roofvogels op gang kwam en ze allen door de wet beschermd waren, kregen ze een bijzonder harde klap:

In de jaren '50 en '60 bleken diverse soorten roofvogels, vooral ARENDEN, GIEREN, HAVIKEN en SLECHTVALK, in vrijwel de gehele westelijke wereld enorm achteruit te gaan. De oorzaken bleken te zitten in het gebruik van bepaalde bestrijdingsmiddelen die zich ophoopten in de lichamen van de roofvogels en hen doodden of onvruchtbaar maakten. Eieren kwamen niet meer uit of braken onder het gewicht van de broedende vogel omdat door het gif de schalen te dun waren geworden. Roofvogels immers staan aan de top van een voedselpyramide en al het gif in bijvoorbeeld zaaigranen komt via hun prooidieren in hun lichaam terecht waar het zich ophoopt.

Rond 1965 waren o.a. HAVIK, BUIZERD en SPERWER als broedvogel in Zuid-oost-Brabant vrijwel geheel verdwenen of bijzonder zeldzaam geworden. De SLECHTVALK, die over bijna de hele wereld voorkomt, bleek toen in West-Europa en de Verenigde Staten bijna uitgestorven: berekend werd dat er t.o.v. het begin van de 20e eeuw nog maar 10% van over was!

Hoewel plaatselijk een aantal roofvogels weer toenemen (zie het volgende hoofdstukje) baart de toestand op vele plaatsen in Europa nog ernstige zorgen. Vooral de grotere soorten als GIEREN, ARENDEN en de grote VALKEN gaan nog steeds in aantal achteruit. De oorzaken liggen o.a. in het ontsluiten van de eens zo onherbergzame gebergten, het dempen van grote moerassen, de jacht (niet overal zijn alle roofvogels beschermd!) en het intensiever beheer van vee-kuddes waardoor minder dode dieren blijven liggen (GIEREN!).

We moeten er rekening mee houden dat we in de toekomst sommige soorten alleen nog maar in een enkel natuurreserveaat kunnen aantreffen waar ze bijgevoerd moeten worden. Het verschil met een wat groot uitgevallen dierentuin is dan niet zo groot.....

Een aparte vermelding verdient hier helaas de GRAUWE KIEKENDIEF, die niet alleen bij ons maar ook elders in Europa sterk is achteruitgegaan. Vroeger was dit een karakteristieke broedvogel van onze vochtige heidevelden en ongerepte beekdalen, maar nu is hij in Zuidoost-Brabant als broedvogel uitgestorven. Ook op andere plaatsen in Nederland is hij zeer zeldzaam geworden, hoewel recentelijk in de Flevopolders de stand wat toeneemt. Het is echter afwachten of dat zo blijft. De beide andere KIEKENDIEVEN zijn na een aanvankelijke afname weer juist toegenomen.

TOENAME VAN DE AANTALLEN

In de jaren '70 bemerkte men dat sommige roofvogels aan een min of meer opzienbarende "come back" bezig waren. Met name HAVIK, BUIZERD en wat later de SPERWER, waren druk doende om wat van het eertijds verloren terrein terug te winnen.

De oorzaken daarvan waren:

- De bossen die in de jaren '30 waren aangeplant (o.a. ten behoeve van de mijnbouw) werden nu geschikt, d.w.z. oud en hoog genoeg voor bijvoorbeeld BUIZERD en HAVIK om in te broeden.
- De mentaliteit van de mens t.o.v. de roofvogel was ten goede veranderd. Er werden op een gegeven moment zelfs premies uitbetaald aan grondeigenaren of -beheerders op wiens terrein een nest HAVIKEN uitvloog!
- Er is meer bekend geworden over hun levenswijze. Deze kennis kan worden toegepast bij het beheer van natuurgebieden, waar de roofvogels dan van kunnen profiteren.

Opvallend was de situatie in Zuidelijk Flevoland, na het droogval-
len in 1968. In de nu ontstane uitgestrekte rietvelden gingen enorme aantallen BRUINE KIEKENDIEVEN broeden. Het is waarschijnlijk dat dit ook een gunstige invloed had op moerasgebieden elders in Nederland: na een aanvankelijke verdwijning kwamen ze hier plots weer opzetten! Wat later vestigde zich ook in toenemend aantal de BLAUWE KIEKENDIEF in de polders, die tot dan vrijwel alleen op de Waddeneilanden broedde. Na de uitbreiding in de Flevopolders nam hij toe op deze eilanden en vestigden zich diverse paren in andere delen van ons land.

Het is de vraag echter of dit zo blijft, zeker nu grote delen van de polders steeds meer in cultuur worden gebracht. In Zuidoost-Brabant is de stand van de BRUINE KIEKENDIEF niet erg gunstig omdat ze maar in een paar gebieden broeden.

Overigens is in de Flevolpolders een gebied ontstaan (Oostvaarders-
plassen) dat lijkt op een stukje "oer-Nederland" en men hoopt hier op de vestiging van ZEE- en VISAREND (voor de laatste heeft men zelfs een kunsthorst geplaatst...)!

Van de andere in ons land broedende roofvogels is geen opmerkelijke toename geconstateerd. Van de WESPENDIEF bijvoorbeeld kan men aan-
nemen dat deze vroeger over het hoofd werd gezien en dat vele broed-
paren ontdekt zijn omdat er nu veel meer vogelaars zijn.

Bij de TORENVALK moet men rekening houden met populatieschommelingen, omdat deze afhankelijk is van het voorkomen van voldoende Veldmuizen, zijn voornaamste voedsel. Deze diertjes echter zijn sommige jaren zeldzaam en dan zijn er ook minder TORENVALKEN.

Het is niet onmogelijk dat ook de BOOMVALK aan dergelijke schommelin-
gen maar dan op langere termijn onderhevig is.

Laten we echter voorzichtig zijn en zeker niet al te enthousiast doen. Zeker is de toename van enkele soorten verheugend, maar die van andere soorten is gebaseerd op plaatselijke en tijdelijke, gunstige veranderingen. Ook de toename is voornamelijk plaatselijk en dus snel weer te beïnvloeden.

RECENTE BEDREIGINGEN

- Illegale stroperij.

Nog steeds is voor sommige mensen de enige goede roofvogel een dooie. Zeker nu er weer wat meer zijn vallen ze ook meer op en vinden sommigen dat zer wat aan moeten doen. Met behulp van klemmen, geweer en vergif gaan zij het "tuig" te lijf.

- Voor blijkbaar heel wat mensen is het summum van "status" een opgezette roofvogel op de kleuren-t.v., liefst met de vleugels omhoog en een al even dooie Vlaamse Gaai in de klauwen.

Men heeft hier veel geld voor over en er zijn genoeg mensen die dat geld willen verdienen. Ze klemmen of vergiftigen de volwassen vogels of halen jongen uit het nest, die als ze eenmaal groot zijn de nekjes worden omgedraaid. Men gaat naar de politie, krijgt een C2-vergunning (beweert dat het dier dood gevonden is) en laat hem prepareren.

Ga eens kijken bij een preparateur, maar schrik niet van de enorme aantallen roofvogels (en uilen!) die daar in alle mogelijke posities dood staan te wezen..... Wist u dat de doorsnee-preparateur ongeveer de helft van wat hij verdient dankt aan dode roofvogels en uilen?!

Al die beesten zijn zogenaamd dood gevonden.....

Is het dan niet typisch dat de 50 leden van de Vogelwerkgroep zeer regelmatig in het veld komen, zelfs speciaal naar bijv. verkeersslachtoffers zoeken en hun ogen echt niet in de zak hebben, maar zelden een dode roofvogel vinden?

- Pseudo-valkerij.

De verenigde, officiële valkeniers vormen een tamelijk besloten groep. Maar er zijn meer mensen die wel eens met zo'n vogel willen jagen of hem in ieder geval willen houden. Ze halen dan een roofvogel uit het nest en brengen hem groot. Jagen kunnen ze er echter niet mee omdat ze geen vergunning hebben, zodat het dier zijn leven moet slijten in een klein achtertuintje of in een donker hok.

N.B. Ook de officiële valkeniers willen nu weer meer vergunningen om HAVIKEN uit te horsten, want er zijn er weer "genoeg". Nonsens, zo'n vogel hoort in de vrije natuur thuis en NIET op de vuist van een select groepje dat het toevallig zo spannend vindt om met zo'n dier te jagen.

- Vogelfotografie en -waarnemers.

Nu de lange tele-lenzen voor eenieder te betalen zijn wil menig een zich ook gan wagen aan de vogelfotografie en natuurlijk is een plaatje van zo'n "vervaarlijke" roofvogel een sensatie op de dia-avondjes thuis. Er worden om zo'n dia te maken allerlei vreemde capriolen gemaakt en men ontziet zich niet de vogels op het nest te fotograferen. Hiermee verontrust men de vogels of verstoort zelfs broedsels, maar het gaat toch om de dia? Of om de vogels?!!!

Ook fotografen die het weten kunnen maken zich hier soms aan schuldig en zij werpen daarmee een smet op de naam van die natuurfotografen die het wel goed doen!

Hetzelfde geldt voor sommige vogelwaarnemers, die in hun "jachtlust" zover gaan dat ze vogels verstoren. Ze jagen een dier op (ze willen hen ook wel eens zien vliegen....) of klimmen bij een nest om te zien hoeveel jongen er zijn. Dit zijn praktijken die niet door de beugel kunnen en waardoor bij sommige jachtopzieners een wantrouwen is ontstaan ten opzichte van iedereen met een kijker om z'n nek.

- Ook onopzettelijke vergiftiging vindt nog plaats door bijvoorbeeld boeren die verboden bestrijdingsmiddelen gebruiken. Het effect is vaak groter dan in eerste instantie lijkt, omdat lang niet alle slachtoffers worden gevonden.

WAT DOEN WE ERTEGEN?

Het zal in de toekomst uiterst moeilijk worden om nog een roofvogel (of uil) geprepareerd te krijgen, althans bij de officiële preparateurs. Dat is een stap in de goede richting.

Toch zullen er steeds mensen blijven zijn die persé een opgezette roofvogel willen hebben. Zij zullen zich wenden tot de illegale preparateurs.

Het is zaak voor iedereen die de natuur ter harte gaat hier nauwlettend op toe te zien en dergelijke praktijken onmiddellijk bij de politie te melden. Ook de Controleurs Vogelwet kunnen hier goed gebruikt worden.

Ook bij het konstateren van al of niet opzettelijke vergiftiging zou men onmiddellijk alarm moeten slaan, zodat er mogelijk nog tijdig kan worden ingegrepen.

Dit alles echter is slechts "symptoom-bestrijding".

We moeten er met zijn allen voor zorgen dat de mentaliteit van de mens verandert, dat hij inziet dat we nu lang genoeg met olifantspoten door de porceleinkast "natuur" hebben rondgebanjerd. We kunnen wel blijven lijmen, maar beter is het te zorgen dat er niets meer breekt.

Het gaat niet alleen om die roofvogels, het gaat om de hele natuur.

We moeten elkaar opvoeden tot een beter natuurbesef.

Het is al wat als we een vogelfotograaf er van kunnen overtuigen dat nestfotografie uit de tijd en uit den boze is, of onze buurman zo-
ver krijgen dat hij inziet dat een levende roofvogel duizend maal mooier en interessanter is dan een dooie.

Hopelijk dat dit boekje daar een beetje toe bijdraagt.

HERKENNING VAN ROOFVOGELS

Met enige moeite leert men al snel een roofvogel van de meeste andere vogels te onderscheiden:

In gewone vlucht wisselen de meeste soorten glijpauzes af met enkele snelle vleugelslagen.

Veelvuldig zweven en cirkelen zonder de vleugels te gebruiken doen weinig andere vogels van dit formaat. Oppassen moet men met MEEUWEN en KRAAIEN en vooral de laatsten worden nogal eens voor roofvogels aangezien.

Het herkennen van de diverse soorten is een heel wat moeilijker zaak en vereist veel ervaring. Dan nog echter maakt menig "ornitholoog" vergissingen....

KIEKENDIEVEN herken je snel aan hun typische jachtvlucht: laag schommelend met opgeheven vleugels boven open terrein.

VALKEN hebben spitse vleugels en soms doen ze wel wat denken aan een grote zwaluw. Ze zijn veelal zeer snel in de vlucht.

HAVIK en SPERWER hebben daarentegen afgeronde, korte vleugels en een lange staart. Snelle, onstuimige vlucht, ook in bossen.

BUIZERD en WESPENDIEF hebben nogal brede vleugels en een korte staart, aanwijzingen dat we hier met echte zweefvliegers te maken hebben. De vleugelslag is traag en "flappend".

Voor de diverse soorten ter grootte van een BUIZERD verwijzen wij u naar de roofvogeltabel op de volgende bladzijde. Het is raadzaam deze te gebruiken náást een goede veldgids, bijvoorbeeld ELSEVIERS GIDS VAN DE VOGELS VAN EUROPA, geschreven door B.BRUUN en A.SINGER.

Er is zelfs een speciale roofvogelgids in de handel, maar die is helaas alleen in het Engels verkrijgbaar (te bestellen bij de goede boekhandel). Voor de enthousiasteling noemen wij even titel en auteurs: FLIGHT IDENTIFICATION OF EUROPEAN RAPTORS, geschreven door R.F.PORTER, I.WILLIS, S.CHRISTENSEN & B.P.NIELSEN. Uitgegeven door T & A.D.POYSER, Berkhamsted.

In de literatuurlijst achterin vindt u nog meer titels.

WAARNEMEN VAN ROOFVOGELS

Vooraf in maart t/m half mei en van eind augustus tot in november vindt trek plaats van roofvogels en we kunnen ze dan gemakkelijk zien, vaak meerdere soorten op 'n dag.

Zoek een open plek uit met, in het voorjaar, ruim uitzicht op zuidelijke of westelijke richtingen en in het najaar op oostelijke en noordelijke richtingen. Belangrijk is het weer: ideaal is zonnig met hier en daar wat witte schapenwolkjes waartegen de silhouetten van hoog overvliegende roofvogels goed afsteken. De wind mag niet te krachtig zijn en liefst uit het zuidwesten (najaar) of noordoost (voorjaar), de vogels hebben 'm dan tegen en vliegen lager waardoor we ze makkelijker ontdekken.

Gebruik een kijker met een redelijke vergroting en een breed gezichtsveld, bijvoorbeeld 7 x 50, 8 x 40, 8 x 56 of 10 x 50. Bedenk wel dat hoe sterker de vergroting, hoe zwaarder en moeilijker hanteerbaar.

's Winters zijn ook veel roofvogels aanwezig, met name in open en half-open gebieden. Sommige soorten zien we juist dan vooral.

silhouet	staart	kop	vleugelvorm	vleugelslag	houding vleugels bij zweven
1. RODE WOUW	Slank, lange vl. en staart.	Lang, vaak diep gevorkt. Draait. Bij spreiding hol.	Vrij klein, slank	Zeer soepel, uit- erst elegant.	Punten iets om- laag.
2. ZWARTE WOUW	Kompakter dan 1, doch ook vrij slank.	Lang, meestal niet diep gevorkt. Bij spreiding recht.	Relat. iets min- der lang. Geknikt	Soepel, niet zó elegant.	Als 1.
3. BRUINE KIEKENDIEF	Vrij slank, lange vleugels en staart	Lang, recht en bij spreiding rond.	Ongeveer als 2.	Ong. als 2, iets stijver.	Duidelijk omhoog.
4. BLAUWE KIEKENDIEF	Als 3, iets kleiner.	Als 3.	Als 3, iets korter.	Als 3.	Als 3.
5. GRAUWE KIEKENDIEF	Nog kleiner dan 4 maar veel slanker. (super-TORENVALK)	Als 3.	Smal en sterk geknikt.	Zeer soepel, "rukkend". Elegant.	Als 3.
6. WESPENDIEF	Soms ong. als 8 maar slanker, langere staart en kleinere kop.	Klein en smal, "duivenkopje".	Vrij smal, bij "pols" iets verbreed.	Soepeler dan 8.	Horizontaal.
7. HAVIK (wijfje)	Vrij korte, brede vleugels en lange staart.	Vrij lang, afgerond.	Vrij kort, breed en afgerond. Soms 'n beetje als 6.	Nogal stijf door kortere vleugels.	Horizontaal, iets naar voren.
8. BUIZERD	Kompakt, vleugels v. normale lengte, nogal breed en afgerond als staart.	Relatief kort, afgerond, nogal breed.	Normale lengte, breed en afgerond. Soms rechter en ietsje geknikt!	Vrij stijf, minst soepele vergeleken met 1, 2, 3, 4, 5, 6, 9 en 10.	Iets geheven in zijn geheel.
9. RUITPOOTBUIZERD	Vleugels en st. relatief iets langer dan 8. Iets fraaiere proport.	Iets langer en rechter dan 8.	Rel. langer en rechter en meer geknikt dan 8.	Veel soepeler, meer KIEKENDIEF-achtig dan 8.	Armvleugel geheven, hand horizontaal.
10. VISAREND	Groot, zeer lange vleugels. Slank.	Normale lengte.	Uitstekend, smal.	Zeer soepel, "flappend"	Hol: arm geheven, hand naar beneden.

DE BROEDVOGELS

WESPENDIEF (Pernis apivorus)

Beschrijving:

Een roofvogel ter grootte van een BUIZERD, waarvan hij dikwijls moeilijk te onderscheiden is. Voor verschillen in silhouet en vlieggedrag zie de tabel.

Het verenkleed is zeer variabel en zowel zeer lichte als zeer donkere exemplaren komen voor.

Een goed kenmerk is de bandering van de staart: 2 aan de basis en 1 aan het einde.

Op de ondervleugel vormen de vlekjes vaak opvallende lengtestrepen. Let er op dat sommige Wespendien, vooral de grotere wijfjes, soms heel groot kunnen lijken door hun wat vreemde vleugelvorm en daarom aangezien kunnen worden voor een klein soort AREND!

Voedsel:

Een buitenbeentje, omdat hij zich voornamelijk voedt met wespen, bijen en hun larven. Om die te bemachtigen graaft hij de nesten uit de grond. Kleine, stugge veertjes op de kop beschermen hem tegen bijensteken. De raten treft men soms op de horst aan.

Biotoop:

Afwisselend, parkachtig landschap met veel oude (loof)bomen, zonnige open plekken, weilanden, heidevelden, bomenrijen e.d. Nestelt vrij laat i.v.m. het voedsel.

De horsten dikwijls hoog in oude loofbomen.

Voorkomen in Nederland:

Vermoedelijk is de stand al enige 10-tallen jaren konstant gebleven. Het aantal broedparen wordt momenteel op zo'n 300 of méér geschat (Teixeira 1979).

Voorkomen in de Kempen:

Zeer schaarse tot schaarse broedvogel, vermoedelijk 3 à 5 paar.

Zomervogel die arriveert in april, vooral mei en weer in augustus/september vertrekt.

Vooral in mei en augustus kan doortrek worden waargenomen en het is opvallend dat ze dan vaak in groepjes worden gezien. Grote groepen: 44 exx. op 14-05-67 en 28 exx. op 13-08-74.

Het is duidelijk dat de Wespendif als doortrekker aanmerkelijk algemener is dan als broedvogel.

Vroege data: 15 & 30-03-76. Late data: 07-10-78.

(Waarnemingen uit november en december zijn vermoedelijk vergissingen.)

Bijzonderheden:

Gedraagt zich onopvallend in het broedseizoen en nestelt pas als de bomen al in blad staan. Hierdoor zijn broedparen lastig op te sporen en wordt hij gemakkelijk over het hoofd gezien.

De baltsvlucht (wordt ook tijdens de trek uitgevoerd!) is zeer opvallend echter: de vogels vliegen recht omhoog en klappen daarbij de vleugels boven het lichaam tegen elkaar.

BRUINE KIEKENDIEF (Circus aeruginosus)

Beschrijving:

De grootste kiekendief, ongeveer zo groot als een BUIZERD, maar met relatief langere en meer geknikte vleugels en een langere, slankere staart.

De volwassen mannetjes hebben blauwgrijze vleugels met zwarte punten en een grijze staart, lichte kop en bruin lichaam.

Hoog overvliegend worden ze soms verward met mannetjes BLAUWE, zie hieronder:

De wijfjes en jongen zijn geheel donkerbruin, al of niet met crème-gele kruin en schouders. Zie daarvoor ook ZWARTE WOUW.

Voedsel:

Is weinig kieskeurig: kleine zoogdieren, kleine vogels (vooral broedende wijfjes en jonge exemplare), maar ook: insecten, kikkers en zelfs slangen. Vaak vormen echter woelmuizen het belangrijkste voedsel.

Biotoop:

Voornamelijk rietmoerassen.

Voorkomen in Nederland:

Broedt voornamelijk in het zuiwesten, midden en noordoosten. In het oosten en zuiden van ons land veel zeldzamer en plaatselijker. Is na 1968 flink toegenomen, voornamelijk tengevolge van de toename in de Flevopolders.

In 1977 broedden 725-850 paar in ons land waarvan ruim de helft(!) in de Flevopolders (Teixeira 1979).

Voorkomen in de Kempen:

Schaarse broedvogel van rietmoerassen in beekdalen en langs grote, voedselrijke heidevennen.

In 1981 bedroeg het aantal broedparen 9, waarvan echter 4 op één plaats.

Voor en na de broedtijd kunnen, vooral jonge, zwervende vogels op tal van moerassige plaatsen worden aangetroffen. Meestal 'n enkeling, soms een tweetal tegelijk.

Buiten de broedplaatsen worden de meeste vogels april/mei en in augustus gezien, maar uit september zijn maar weinig waarnemingen bekend. Op de broedplaatsen daarentegen blijven ze wat langer hangen, soms zelfs tot in oktober toe.

Winterwaarnemingen zijn zeldzaam en hebben een onregelmatig karakter. Tijdens de wintertelling van januari 1982 (geteld opp. ca. 45.000 ha.) werd slechts 1 exemplaar waargenomen.

Bijzonderheden:

De Bruine Kiekendief is in de Kempen door zijn biotoopkeuze en broedplaatskeuze een tamelijk kwetsbare soort. Het zou misschien veiliger zijn als hij wat meer verspreid voorkwam.

Het vaststellen van een broedgeval is vrij eenvoudig en behoeft de vogels niet te verontrusten: men observeert vanaf een veilige plaats regelmatig het "verdachte" paar totdat men het overgeven van voedsel ziet van het mannetje aan het vrouwtje. Dit gebeurt nl. in de lucht en kan goed worden waargenomen.

HAVIK (Accipiter gentilis)

Beschrijving:

Vooraf het wijfje is een indrukwekkende roofvogel: ongeveer zo groot als een BUIZERD, maar met kortere vleugels en langere staart en vooral: veel sneller en onstuimiger vliegend.

Het mannetje is een stuk kleiner en gemakkelijk te verwarren met een wijfje SPERWER. Deze is echter iets kleiner, met relatief kortere vleugels en langere staart, terwijl de kop korter en breder lijkt.

Het silhouet van de Havik is niet zo "topzwaar", maar juist fraaier geproportioneerd. Een redelijk goed kenmerk is de afgeronde staart van de Havik indien gesloten, terwijl die van de SPERWER dan recht afgesneden is.

Voedsel:

Voornamelijk vogels, maar de grootte van de prooi is afhankelijk van het geslacht. Zo vangen mannetjes hoofdzakelijk vogels als: VLAAMSE GAAIEN, EKSTERS, VERWILDERDE DUIVEN en LIJSTERS. De wijfjes bemoeien zich meer met het zwaardere werk: HOUTDUIVEN, FAZANTEN en KONIJNEN. Interessant is de lijst van prooien die Opdam (1978) verzamelde in een studiegebied bij Nijmegen. Van de 4825 prooien bleek ruim 37% te bestaan uit HOUTDUIVEN, ruim 21% uit tamme en/of verwilderde HUISDUIVEN, bijna 9% uit VLAAMSE GAAIEN en 4.5% uit MERELS.

Zoogdieren namen nog geen 4% in, waarvan het KONIJN met ruim 3% veruit het hoogst scoorde.

Ter illustratie van het feit dat opvallende vogels vaak snel gevangen worden komen we op de lijst ook de naam van een ontsnapte GEELKUIF-KAKETOE tegen!

's Winters worden door het wijfje vooral vaak zwaardere prooien gevangen dan 's zomers.

Biotoop:

Broedvogel van gevarieerd bosgebied, afgewisseld met weilanden, akkers, heidevelden, moerassen enz. Belangrijk is het voorkomen van hoog opgaande (naald-)bospercelen om in te nestelen.

Voorkomen in Nederland:

Op het eind van de jaren '60 stond de stand van de Havik op instorten, nog maar enige 10-tallen paren bleken over te zijn gebleven, die bovendien nog deels onvruchtbaar waren. Vooral de diverse bestrijdingsmiddelen hadden hier schuld aan en in Brabant ook stroperij.

Gelukkig begon hij in de jaren '70 weer toe te nemen en in 1977 werd het bestand alweer op 350 à 400 geschat (Teixeira 1979).

Momenteel zou de grens van 500 paar al wel overschreden kunnen zijn.

Voorkomen in de Kempen:

In het begin van deze eeuw was de Havik hier beslist zeldzaam vanwege het ontbreken van uitgestrekte bossen van voldoende ouderdom.

In de jaren '50 nam hij wat toe, al bleven de aantallen broedparen klein. Na 1960 nam het aantal weer snel af en rond 1965 was de Havik als broedvogel vrijwel verdwenen in de Kempen (v. Erve c.s. 1967)

Halverwege de jaren '70 begon de toename, al kwam die vrij laat in vergelijking met andere delen van ons land (de Veluwe bijv.).

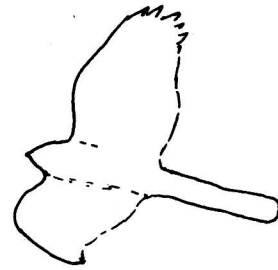
Momenteel wordt het aantal broedparen op minstens 25 geschat.

Buiten de broedplaatsen worden zelden Haviken gezien omdat het nogal strikte standvogels zijn. Zo werden tijdens de wintertelling van januari 1982 "slechts" 6 Haviken gezien, waarbij men moet bedenken dat vooral in open landschapstypes is geteld.

SPERWER (Accipiter nisus)

Beschrijving:

Kleine roofvogel: het wijfje ongeveer zo groot als een TORENVALK, maar het mannetje is een kop kleiner. Het wijfje onderscheidt zich van de TORENVALK door de grauwere kleur en de witachtige onderzijde met donkere dwarsbandjes. Bovendien zijn de vleugels korter en meer afgerond. De Sperwer houdt de staart in zweefvlucht meestal gesloten, de TORENVALK juist gespreid. Voor verschil met mannetje HAVIK zie daar en hiernaast.

Mannetjes met hun blauwgrijze bovenzijde en rossige onderzijde lijken wel wat op dito SMELLEKENS, maar de vleugels zijn korter en meer afgerond en de staart is langer dan bij het kleine valkje.

Voedsel:

Net als de HAVIK een vogeljager en ook hier een opvallend verschil in prooikeuze tussen de beide geslachten: het mannetje heeft het vooral voorzien op kleine zangvogeltjes, het wijfje meer op LIJSTERS, en SPREEUWEN. Grotere prooien, tot HOUTDUIVEN toe worden door sommige heel grote vrouwtjes wel geslagen en in Veldhoven werd in de winter 1975/76 een wijfje gesignaleerd dat zich tot HOUTDUIF-specialiste had opgeworpen! (Neijts 1982)

In "D'n Blauwe Klauwier" van nov. 1980 (no.5) vinden wij in de rubriek "Vogelvaria" een interessant lijstje van door Sperwers in de Kempen geslagen prooien. Hierbij o.a. WATERRAL, KOEKOEK, GROENE SPECHT, IJS-VOGEL, BLAUWBORST, GRAUWE VLEGENVANGER, WIELEWAAL en APPELVINK. Hier kan het BOKJE nog aan worden toegevoegd.

Biotoop:

Een bewoner van bosrijke gebieden, die graag nestelt in dichte percelen naalddhout van tamelijk jonge leeftijd.

's Winters worden in meer open land aangetroffen, rond boerderijen en kleine dorpen. Tijdens strenge vorstperiodes volgen ze hun favoriete prooien (LIJSTERS, VINKEN en MUSSEN) naar de buitenwijken van de steden en dorpen.

Voorkomen in Nederland:

Na een terugval tot 150-200 paar in 1970, werden in 1978 weer ca. 1200 paren geteld, vooral dankzij het verbod op pesticides (Teixeira 1979).

Voorkomen in de Kempen:

In 1966 misschien nog 'n 10-tal paren in de Kempen (v.Erve c.s. 1967). Nu wordt het aantal paren op 50 à 75 geschat, maar misschien is de toename niet zó spectaculair en werd vroeger menig paar over het hoofd gezien.

De Sperwer is bij ons grotendeels standvogel, maar in herfst en winter krijgen wij bezoek van noordelijke vogels. Ze kunnen dan op allerlei plaatsen worden aangetroffen waar veel zangvogels aanwezig zijn, maar ook "zo maar" overtrekkend boven een stadscentrum.

De trek begint eind september om een hoogtepunt te bereiken in de periode half oktober tot half november. Vogels in dec. t/m februari kunnen als overwinteraars worden beschouwd. De voorjaars trek vindt plaats van half maart tot ver in april.

Waarnemingen uit mei en juni duiden op broedgevallen. Die uit juli en augustus hebben waarschijnlijk betrekking op rondzwervende jongen (buiten de broedplaatsen!).

Tijdens de telling in januari 1982 werden op ca. 45.000 ha. minstens 50 Sperwers geteld. T.o.v. de landelijke telling van februari 1981 (geteld oppervlak 1.431.300 ha.) een zeer hoge dichtheid vergeleken met andere gebieden in Nederland.

Het werkelijke aantal overwinteraars is misschien wel 3 tpt 4 x zo hoog omdat Sperwers tijdens tellingen gemakkelijk worden gemist en er niet in bosgebieden is geteld.

BUIZERD (Buteo buteo)

Beschrijving:

De algemeenste grotere roofvogel in het gebied.

Het karaktersistieke vluchtsilhouet

is dat van een vrij grote, kompakt

gebouwde, soms plomp aandoende roof-

vogel. De vleugels zijn vrij lang en

breed, terwijl de staart relatief kort

en afgerond is. Onder sommige omstandig-

heden echter kan een Buizerd slanker

lijken en wordt dan gemakkelijk verward

met een andere roofvogel van die grootte!

Het verenkleed is uiterst variabel, varië-

rend van donkerbruin tot vrijwel geheel wit.

Lichte exemplaren met veel wit en markante

zwarte aftekening worden dikwijls verward met de RUIGPOOTBUIZERD, zie

daar en ook de roofvogeltabel. Vaak gehoorde roep is een miauwend

"hi-jèèèh".

Voedsel:

Weinig kieskeurig, in feite vrijwel alles wat hij te pakken kan krijgen:

muizen, mollen, jonge en gewonde vogels, amfibieën, reptielen, insekten

enz. Een trage jager die gezonde vogels en grotere zoogdieren maar

moeilijk kan grijpen. Wordt 's winters vaak op aas aangetroffen.

Jaagt vanaf een uitkijkpost, of zwevend in de lucht en zelfs lopend.

Biotoop:

Komt aardig overeen met dat van de HAVIK. Vestigt zich de laatste jaren

ook in polders waar hij broedt in hoog opgaande populierenbossen.

Voorkomen in Nederland:

Door het gebruik van pesticiden daalde het aantal paren tegen het eind

van de 60-er jaren tot ca. 100. Enkele jaren later steeg gelukkig het

aantal paren weer snel tot ongeveer 1975 toen zo'n 1650 paren broedden.

Hierna nam het aantal nauwelijks meer toe. (Teixeira 1979).

Voorkomen in de Kempen:

In 1966 waren maar een 10-tal broedplaatsen bekend (v.Erve 1967), maar

in 1981 konden we het aantal broedparen op 75 à 125 schatten, een

spektakulaire toename dus! Het ligt in de lijn der verwachtingen dat

dit aantal niet veel meer zal stijgen.

Als doortrekker en wintergast is de Buizerd een gewone verschijning.

De eerste zwervers/trekkers worden al in augustus buiten de broed-

gebieden gesignaleerd. In de loop van september nemen de waarnemingen

steeds meer toe om in oktober hun hoogtepunt te bereiken. Na half

november worden nauwelijks nog gericht trekkende vogels gezien.

Vaak trekt de Buizerd in groepjes van 2-5 exx. bijeen, maar soms

worden wel grotere troepen van enige 10-tallen bijeen gezien!

Exemplaren uit december t/m februari kunnen we als overwinteraars

beschouwen. Uit de telling van januari 1982 (geteld opp. 45.000 ha.)

bleken in de Kempen minimaal 355 Buizerden aanwezig te zijn waarbij

koncentraties zich vooral in de diverse beekdalen ophielden.

Deze dichtheid is landelijk gezien vrij hoog, vergeleken met de

dichtheden vastgesteld in februari 1981 is de Kempen één van de

betere overwinteringsgebieden voor de Buizerd.

Wij danken dit waarschijnlijk aan de aanwezigheid van beekdalen waarin

een gevarieerde flora en fauna (o.a. door het bodemreliëf) aanwezig is.

In maart en april vindt weer doortrek plaats, maar veel minder spek-

takulair als in de herfst. Wel kunnen we dan soms concentraties

aantreffen (slaapplaatsen?) van 10 tot ruim 40 exx.

Waarnemingen uit mei en juni duiden op broedgevallen.

BOOMVALK (Falco subbuteo)

Beschrijving:

Iets groter dan de TORENVALK met langere en spitsere vleugels en een kortere staart. Het silhouet doet soms veel denken aan dat van een reusachtige GIERZWALUW!

De bovenzijde is zwartbruin, de onderzijde wit met veel zwarte strepen en vlekken.

De "broek" is steenrood, de wangen helwit.

Jonge vogels zijn bruiner en kunnen verwild worden met de ROODPOOTVALK, zie daar.

Voedsel:

Door zijn snelheid is de Boomvalk in staat vogels te vangen als ZWALUWEN en GIERZWALUWEN.

Ook (zingende) VELDLEEUWERIKEN plukt hij gemakkelijk uit de vlucht.

Verder allerlei vogels die zich in open terrein ophouden tot het formaat van een SPREEUW.

Insekten, vooral grote hoogvliegende soorten zijn een geliefde prooi en bij heidevennen zien we ze in de nazomer dikwijls groepsgewijs (ouden met jongen) op libellen jagen. De vleugels eten ze niet op en soms zie je op een bepaalde plaats de grond bezaaid met libelle-vleugels. De insekten worden in de vlucht opgegeten.

Biotoop:

Open landschap met verspreide boomgroepen. Dus: heidevelden (liefst met vennen) waarop flink uitgegroeide vliegdenen groeien; polders met populierenbosjes e.d.

Ook in wat geslotener landschap: ijle dennenbossen of het zgn. coulissenlandschap. Broedt soms in grote parken en landgoederen in steden.

Voorkomen in Nederland:

Is in vrijwel het gehele land broedvogel, behalve in Zeeland.

Het aantal paren bedraagt nu minstens 1000, hetgeen een lichte toename betekent t.o.v. de situatie in de jaren '60. Hoewel de Boomvalk in veel landen is achteruitgegaan, is dat niet zo dramatisch gebeurd als met andere roofvogels. De Nederlandse populatie is, naar oppervlakte berekend, één van de grootste van Europa (Cramp & Simmons 1980)!

Voorkomen in de Kempen:

De Boomvalk is vermoedelijk de laatste 15 jaar maar weinig toegenomen in onze regio. In 1966 werd het aantal paren geschat op ca. 20 (maar mogelijk een onderschatting) en anno 1981 schatten we het op 30 à 45. De meeste paren worden aangetroffen op grote heidevelden, grote bosgebieden met veel open plekken en in de beekdalen.

De Boomvalk is een zomervogel die bij ons arriveert in de loop van april en in september weer vertrekt. Een vroege datum is: 17-03-77 en een bekende zeer late datum is: 24-11-68.

In de nazomer ziet men dikwijls groepjes Boomvalken jagen bij heidevennen op o.a. libellen. Meestal zijn dit een ouderpaar met 2 of 3 jongen. Ook in de voorzomer (de Boomvalk broedt pas laat) kunnen concentraties worden aangetroffen die het totale aantal broedparen van het betreffende gebied te boven gaan. Zo bijvoorbeeld 12 exx. op de Strabrechtse Heide in mei/juni 1979.

Vooraf in de zomer kan men jagende Boomvalken tot laat in de schemering aantreffen.

TORENVALK (Falco tinnunculus)

Beschrijving:

Misschien wel de bekendste roofvogel vanwege zijn gewoonte om boven bijvoorbeeld een wegberm te "bidden", op zoek naar prooi. Een vrij klein valkje met een nogal lange staart.

Het mannetje is van boven fraai roodbruin met blauwgrijze kop en staart, die een zwarte eindband heeft. Onderzijde lichtbruin, donker gevlekt. Het wijfje is minder rossig en zwaarder gevlekt en gestreept. De staart is bruin met veel dwarsbandjes. Zie ook:

SMELLEKEN en SPERWER.

Zit graag op palen, lichtmasten e.d.

Geen enkele andere roofvogel in ons land bidt zo vaak en zo gemakkelijk als juist de Torenvalk.

Voedsel:

Jaagt vooral op muizen, soms ratten en mollen.

Vooraf in het voorjaar en zomer worden nogal wat (jonge) vogels gevangen. In de Kempen zijn al of niet geslaagde aanvallen gezien op: MEREL, SPREEUW, HUISMUS, BOOMPIEPER & KUIFLEEUWERIK.

Een in het centrum van Eindhoven broedende Torenvalk maakte er zelfs een gewoonte van om op op daken zittende KUIFLEEUWERIKEN te stoten.

Niet werd waargenomen of hij ooit sukses had.

Biotoop:

In principe overal waar voedsel en nestgelegenheid te vinden is.

Vooraf in of bij open terreinen met korte begroeiing waar hij zijn favoriete voedsel kan vinden en waar boomgroepen, bomenrijen en/of hoge gebouwen (torens!) voor nestgelegenheid zorgen. Nestelt tot midden in grote steden en jaagt dan op braakliggend terrein.

Voorkomen in Nederland:

Ook de Torenvalk heeft in de jaren '60 te lijden gehad van de vergiftigingen en ook hij heeft zich daar aardig van hersteld. In de jaren 1975-1979 broedden weer zo'n 5000-6500 paar in ons land (Teixeira 1979).

We moeten er wel rekening mee houden dat de stand van jaar tot jaar kan fluktuëren als gevolg van de wisselingen in de Veldmuizenstand.

De talrijkste Nederlandse roofvogel.

Voorkomen in de Kempen:

Nog in 1978 bij de samenstelling van het "Roofvogelnummer" bleek dat over onze bekendste en talrijkste roofvogel feitelijk het minste bekend was! Gelukkig is dat nu een beetje beter en kunnen we ook een verantwoorde schatting van het aantal broedparen geven: 200 à 300.

Over doortrek is weinig bekend, maar mogelijk vindt die al vanaf eind juli plaats.

's Winters zijn meestal minder Torenvalken aanwezig dan in het broedseizoen en vooral in strenge vorstperiodes worden ze zelfs zeer schaars.

Zo werd tijdens de januari-telling van 1982 (sneeuw en ijs!) slechts een 66-tal Torenvalken waargenomen, hetgeen in vergelijking met de andere roofvogels toen geteld "belachelijk" weinig is. Zodra echter de dooi inviel waren ze op veel plaatsen weer snel terug.

De reden hiervoor is dat door langdurige sneeuwbedekking hun voedsel (muizen) slecht bereikbaar is. Klaarblijkelijk schakelen althans de Kempische Torenvalken niet zó gemakkelijk op ander voedsel (kleine vogels) over als wel eens gesuggereerd wordt.

Opvallend was dat tijdens deze vorstperiodes het aantal mannetjes veruit in de meerderheid was!

DE WINTERGASTEN

BLAUWE KIEKENDIEF (Circus cyaneus)

Beschrijving:

Iets kleiner en slanker dan de BRUINE. Het mannetje is blauwgrijs met een witte buik en stuit; de vleugelpunten zijn kontrasterend zwart. (Zie ook: STEPPENKIEKENDIEF). Het wijfje en de jonge vogels zijn bruin met een witte stuit. Ze lijken veel op dito GRAUWE KIEKENDIEVEN, zie daar.

Biotoop:

Open terrein met een lage, vochtige en ruige vegetatie: rietmoerassen, duinvalleien, hoogveengebieden e.d.

's Winters op allerlei, vooral grote heidevelden en grootschalig kultuurland.

Voedsel:

Veel muizen, maar ook kleine vogels en jonge konijnen.

Zoekt in trage, lage jachtvlucht het terrein af om met plotselinge wendingen, gevolgd door een korte stootduik zich op een prooi te storten.

Voorkomen in Nederland:

Was in het begin van deze eeuw vermoedelijk een zeldzame broedvogel, die pas na de 2e Wereldoorlog wat talrijker werd. In 1940 zijn ze gaan broeden op de Waddeneilanden (waar ze nu vrij algemeen zijn) en in de loop van de 70-er jaren werden ze ook talrijker in de Flevopolders. Momenteel wordt het aantal paren op 100 à 130 geschat.

's Winters een gewone wintergast van open terrein.

Voorkomen in de Kempen:

Mogelijk dat de Blauwe Kiekendief nooit een echt regelmatige broedvogel in onze streek is geweest. Tussen 1940 en 1965 werden 8 à 10 broedgevallen bekend, voornamelijk van heidevelden (v. Erve '67). Na 1966 vonden geen broedgevallen meer plaats.

's Winters is het een tamelijk gewone verschijning op de meeste grote heidevelden en hier en daar in grootschalig kultuurland. De telling van januari 1982 leverde 16 exemplaren op, te weten 11 vrouwtjes/onvolwassen mannetjes (niet van elkaar te onderscheiden) en 5 volwassen mannetjes. Geteld werd ca. 45.000 ha. open en half-open terrein (inklusief de meeste heidevelden).

Landelijk gezien is dit aantal vrij laag, maar we moeten niet vergeten dat landelijke cijfers worden beïnvloed door tellingen van zeer grote open gebieden als de Flevopolders waar grote aantallen Blauwe Kiekendieven aanwezig kunnen zijn.

Het werkelijk aantal overwinteraars zal overigens wel wat groter zijn. Schattingen worden bemoeilijkt door de grote afstand die jagende vogels af kunnen leggen: o.a.: 'n individueel herkenbaar mannetje werd op 2 achtereenvolgende dagen op plaatsen gezien die hemelsbreed 10 km. van elkaar verwijderd waren.

Op een slaapplek in het zuiden van de Kempen (ze slapen dikwijls gezellig bijeen, winter '76/'77 hier max. 7 exx.) werd in een braakbal een stuk plastic gevonden dat afkomstig bleek uit Arendonk (België). Dit betekent dat zo'n slaapplek door vogels uit de (zeer) wijde omgeving wordt gebruikt.

Blauwe Kiekendieven zijn wintergasten die in oktober arriveren (er vindt dan ook doortrek plaats) en in februari/maart vertrekken.

In het voorjaar zien we in maart weer veel doortrekkers, tot in april.

Waarnemingen uit mei, juni, augustus en september zijn schaars en het is niet uitgesloten dat waarnemingen van wijfjes in die maanden betrekking hebben op GRAUWE KIEKENDIEVEN.

RUIGPOOTBUIZERD (Buteo lagopus)

Beschrijving:

Iets groter dan de BUIZERD, met iets langere en rechttere vleugels. Is lastig van lichte BUIZERDEN te onderscheiden en echte kleurverschillen zijn er weinig.

Meestal is de kop wit of zeer licht, bovenzijde donker, onderzijde licht met een donker buikschild. De vleugels zijn witachtig met opvallende "polsvlekken". De vogel is echter variabel en ook BUIZERDEN kunnen er zo uitzien!!!

Een witte staart met scherp afgetekende zwarte eindband is echter een redelijk goed kenmerk van de Ruigpootbuizerd.

Het beste kenmerk echter is de vliegwijze: deze is veel soepeler dan die van de BUIZERD en doet dikwijls denken aan die van een KIEKENDIEF of zelfs een WOUW!

Ruigpootbuiserden plegen nogal eens te "bidden" met langzame, "flappende" vleugelslagen. Let er op dat sommige BUIZERDEN in open gebieden met weinig uitkijkposten dit ook vaak doen!

Voedsel:

Er is niet veel bekend over het voedsel in de winterkwartieren en de gegevens stemmen niet erg overeen. Het varieert landelijk van vrijwel uitsluitend muizen tot juist vooral Konijnen en HOUTDUIVEN! (Cramp & Simmons 1980).

Biotoop:

's Winters vooral aan te treffen in uitgestrekte, zeer open gebieden. Komt niet voor in bosgebieden.

Voorkomen in Nederland:

Vrij schaarse wintergast van uitgestrekte open gebieden, voornamelijk op de Waddeneilanden, Zeeland, Flevopolders en de noordelijke provincies. Omdat de Ruigpootbuizerd in zijn noordelijke broedgebieden voor het broedsukses sterk afhankelijk is van het voorkomen van lemmingen, kunnen de aantallen doortrekkers bij ons van jaar tot jaar wisselen. Dat is een mogelijke verklaring voor het soms invasieachtige optreden bij ons, na een goed lemmingenjaar?

In strenge winters zijn ook meer Ruigpootbuiserden aanwezig en in die van '78/'79 zag men 10-tallen exemplaren in bijv. de Flevopolders!

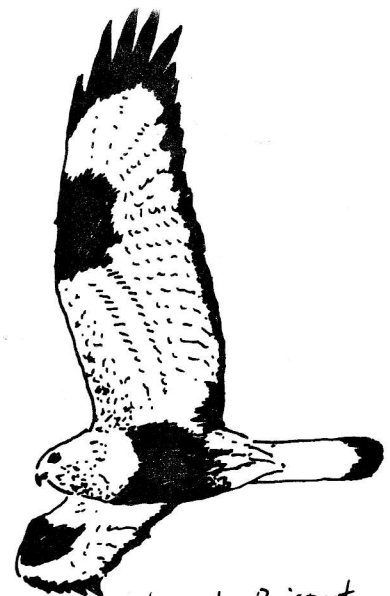
Voorkomen in de Kempen:

Vermoedelijk zeer schaarse wintergast, jaarlijks 1 à 2 exx.

Hoewel niet uit ieder jaar waarnemingen bekend zijn sinds 1971, wil dat nog niet zeggen dat ze er ook niet zijn. De Avifauna van Noord-Brabant (1967) vermeldt voor geheel de provincie: "Vanaf 1958 werd de Ruigpootbuizerd elke winter waargenomen, maar soms is dit maar een enkele maal.. "

De bekende waarnemingen sinds 1971:

18 t/m 28-12-71	1 ex. Landschotse Heide
* 26-08-74	1 ex. naar z.w. Spreeuwelse Heide
12-10-75	1 ex. naar z.o. Strabrechtse Heide
03-10-76	1 ex. Cartierheide
26-02-78	1 ex. de Mortelen
19-11-78	1 ex. Wintelre
01-02-79	1 ex. Cartierheide
02 t/m 16-02-79	1 ex. Reusel
24-10-79	1 ex. naar z.w. de Heesch
dec. jan. '82	1 ex. Strabrechtse Heide 20.

typische Ruigpoot

Vrijwel alle waarnemingen in open gebieden. De strenge winter '78/'79 springt er duidelijk uit. Volgens med. waren toen ook te Budel Dorplein diverse exx. aanwezig.

* uitzonderlijk vroeg

SMELLEKEN (Falco columbarius)

Beschrijving:

Het mannetje is de kleinste inheemse roofvogel: nog iets kleiner dan een mannetje SPERWER en ook blauwgrijs van boven en rossige onderdelen. De onderzijde is echter in de lengte gestreept en niet dwars gebandeerd. Bovendien heeft het Smelleken langere, spitsere vleugels en een korte staart.

Het vrouwtje is donker aardbruin en is van TORENVALK en SPERWER te onderscheiden aan de kortere staart en de typische jachtwijze: "bidt" niet, maar jaagt met grote snelheid laag over de grond op kleine vogels.

De vlucht heeft iets van een TORTELDUIF, met snelle "rukkende" vleugelslag.

Voedsel:

Bestaat voornamelijk uit kleine zangvogels: PIEPERS, LEEUWERIKEN, VINKEN & GORZEN. Door zijn grote snelheid en "drieste" karakter in staat vogels te overmeesteren die bijna even groot zijn: LIJSTERS, TORTELS e.d.

Biotoop:

's Winters ongeveer als de BLAUWE KIEKENDIEF: open terrein.

Voorkomen in Nederland:

Broedt hier niet maar trekt door en overwintert van eind september tot in april. Is niet algemeen.

Voorkomen in de Kempen:

Trekt door en overwintert in klein aantal, voornamelijk in open terrein: grootschalig kultuurland en grote heidevelden.

Tijdens de trek (vooral oktober) ziet men ze ook wel in bosgebieden of in de buitenwijken van steden.

Eind september worden meestal de eerste gezien (vroegste datum: 02-09-77), maar vooral in de eerste helft van oktober vindt doortrek plaats.

De terugtrek is minder spektakulair en vindt vermoedelijk al plaats in februari en maart. Uit april zijn vrijwel geen waarnemingen bekend, maar wel één uit mei: 01-05-70.

Tijdens de wintertelling van januari 1982 werden op ca. 45.000 ha. 11 Smellekens geteld. Landelijk gezien is dit een hoge dichtheid.

DE DOORTREKKERS

ZWARTE WOUW (Milvus migrans)

Beschrijving:

Omgeveer zo groot als een BUIZERD, maar slanker, met relatief smallere, meer geknikte vleugels en een lange, ondiep gevorkte staart, waarmee hij draait. Hoofdzakelijk donkerbruin met een wat lichtere kop. Jonge vogels kontrastrijker met nog lichtere kop, lichte baan over de bovenvleugel en lichte vlekken op de ondervleugel, doch nooit zo opvallend als bij de RODE WOUW!

Onder goede lichtomstandigheden is de opvallend rossige kleur en de kontrastrijke ondervleugel van de RODE WOUW een goed kenmerk en is verwisseling niet nodig.

En silhouet moet men zich echter niet verlaten op het meer of minder gevorkt zijn van de staart zoals de meeste vogelboeken beweren: soms zijn de verschillen dermate gering dat verwisseling eerder regel dan uitzondering wordt!!!!

Let wel op de langere en sterker geknikte vleugels van de RODE en diens bijzonder soepele vlucht. Zie ook BRUINE KIEKENDIEF en de roofvogeltabel.

Biotoop:

Omgeveer als RODE WOUW, maar nog meer bij water.

In Zuid-Europa vaak in grote troepen op vuilnisbelten.

Voorkomen in Nederland:

Broedt in Oost- en Noordoost-Europa, verspreid door West-Duitsland, Frankrijk en Spanje.

In Nederland doortrekker in zeer klein tot klein aantal waarvan de laatste jaren het aantal waarnemingen, evenals bij de RODE WOUW aanzienlijk is toegenomen (door meer waarnemers?).

N.B. De opmerking van Bijlsma in Teixeira (1979) dat de Zwarte op doortrek 3 x zo talrijk is als de RODE WOUW is erg vreemd. Immers wordt zowel in Zuid-Limburg als in Oost-Brabant (waar t.o.v. de rest van Nederland veel wouwen worden gezien) juist het omgekeerde gekomstateerd!!

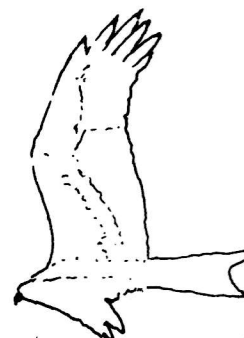
Voorkomen in de Kempen:

Tot 1966 ongeveer 13 waarnemingen.

Van 1967 t/m 1974 11 waarnemingen, dus niet zo'n spektakulaire toename als bij de RODE WOUW.

Pas na 1974 neemt het aantal waarnemingen flink toe en voor de periode 1975-1981 zijn nu 42 Zwarte Wouwen bekend, de helft dus van het aantal RODE.

De topmaanden zijn hier ook april (11) en mei (11) en in mindere mate maart (4), juli (6) en augustus (4). Er zijn géén waarnemingen bekend uit januari, september, november en december. Wat betreft de 3 wintermaanden is dit ook logisch aangezien de Zwarte Wouw een zomervogel is. De waarneming uit februari zou dan ook wel eens kunnen berusten op een determinatiefout. In hoeverre nog meer fouten het bovenstaande beeld hebben beïnvloed is niet meer na te gaan.

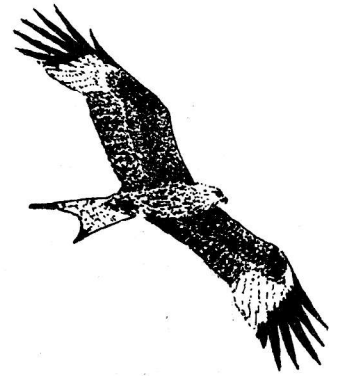

Silhouetten van RODE (boven) en ZWARTE WOUW.
Let op het geringe verschil in "vork".

RODE WOUW (Milvus milvus)

Beschrijving:

Groter dan de BUIZERD met veel langere en meer geknikte vleugels en een lange, gevorkte staart, waarmee ze vaak draaien in vlucht. Slanke, "elegante" roofvogel met onge-looflijk soepele en gracieuze vlucht. Hoofdzakelijk roodbruin met lichte kop en opvallend rossige staart. Vleugels van onder donker met haast doorschijnend witte vlekken. Verwisseling is alleen mogelijk met de ZWARTE WOUW, zie daar.

Rode Wouw
4 Look 3 april 1979

Voedsel:

Veel aas, maar ook allerlei kleine dieren als muizen, jonge konijnen, jonge vogels, amfibieën e.d.

Biotoop:

Afwisselend landschap met bossen, weilanden, akkers, heide en wateren.

Voorkomen in Nederland:

Waarschijnlijk in de eerste helft van de vorige eeuw nog broedvogel. In 1977 een (mislukt) broedgeval onder Tilburg en in 1978 een geslaagd broedgeval in Twente. Daarna niet meer. Wordt als doortrekker steeds vaker opgemerkt, vooral in het oostelijk deel van het land. Deels is deze toename te danken aan het toegenomen aantal vogelaars, al is niet bekend in hoeverre. Waarnemingen vooral uit het voorjaar.

Voorkomen in de Kempen:

Tot 1967 waren maar 13 waarnemingen bekend (v. Erve '67).

Uit de periode 1973-1976 werden al 40 waarnemingen bekend (roofvogelnummer), en uit de periode 1975 t/m 1981 maar liefst 81 (Hendriks in prep.)! Dit typeert de toename overduidelijk, maar ook hier geldt dat niet bekend is in hoeverre het toegenomen aantal vogelaars daartoe heeft bijgedragen.

Duidelijke topmaanden zijn maart (14 waarn.), april (24) en mei (21). In het najaar worden ze veel minder waargenomen, met uitzondering van augustus (11). Misschien dat daar de zomervakantie niet vreemd aan is..... Gerichte trek wordt zelden gekonstateerd, het lijkt erop dat de meesten zomaar wat rondzwerven.

In de echte wintermaanden is de Rode Wouw een zeldzame verschijning.

Overigens vond het broedgeval van 1977 plaats net over de grens van ons werkgebied. Het werd verstoord door het afschieten van de oudervogels, een voorval dat het nut van roofvogelbescherming maar al te duidelijk en ^{op} bijzonder trieste wijze aantoont.....

De dichtstbijzijnde broedgebieden liggen in Zuid-België, Noord-Frankrijk en net over de grens in West-Duitsland.

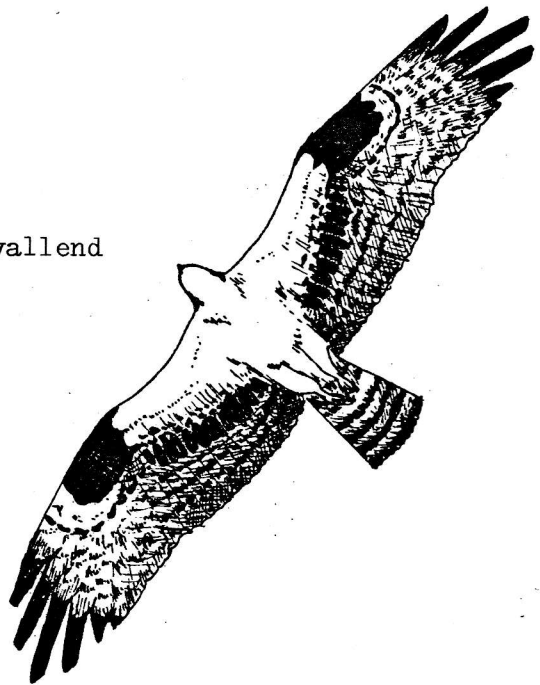
VISAREND (Pandion haliaetus)

Beschrijving:

Een stuk groter dan de BUIZERD met opvallend lange vleugels en zeer soepele vleugelslag.

Bovenzijde donkerbruin, onderzijde en ondervleugel groten-deels wit met donkere polsvlekken. Vaak een donkere halskraag. Opvallend is ook het koppatroon met de witte kruin en kontrasterend donkere oogstreep.

Bij zorgvuldige observatie en onder niet te slechte lichtomstandigheden is deze roofvogel onmiskenbaar.

Voorkomen in Nederland:

Heeft misschien vroeger hier gebroed. Nu doortrekker in voor- en najaar. D.m.v. een kunsthorst tracht men de Visarend te verleiden om in het Oostvaardersplassengebied te gaan broeden.

Voorkomen in de Kempen:

Doortrekker in klein aantal die echter op enkele plaatsen ("visstekjes") in de goede tijden vrijwel altijd te zien is: o.a. Valkenswaardse Visvijvers, Ringselven te Budel Dorplein en het landgoed "De Utrecht". In het voorjaar begint de trek al vroeg in april, tot ver in mei. In het najaar is de trek veel sterker. Hij begint in augustus en gaat door tot in oktober. April, augustus en september zijn de maanden om Visarenden te zien.

Overigens zijn er 2 maartwaarnemingen bekend (vroegste 17-03-63) en 3 novemberwaarnemingen (laatste 25-11-61). Enkele waarnemingen uit juni en juli, die een enkele keer betrekking hadden op een overzomerend exemplaar bij de Valkenswaardse Visvijvers.

Meestal worden enkelingen gezien, maar op de beste plaatsen (Visvijvers en Ringselven) soms 2 tot maximaal 4 exx. bijeen!

Bijzonderheden:

Bekend is geworden dat Visarenden die op de V.Visvijvers hebben gevist hun prooi op gaan eten op de Strabrechtse Heide.

ROODPOOTVALK (Falco vespertinus)

Beschrijving:

Een valk van het formaat van een TOREN- of BOOMVALK. Is in de vlucht zeer moeilijk van de BOOMVALK te onderscheiden, zeker omdat hij net als deze met grote snelheid op insecten jaagt. Het onderscheid in silhouet is veel moeilijker als de meeste vogelboeken suggereren! Sommige exemplaren "bidden" echter vrij vaak gedurende 1 of 2 seconden. Ziet men dus "BOOMVALKEN" die van tijd tot tijd bidden dan moet men goed opletten.....

Volwassen mannetjes bijna zwart met lichtgrijze vleugels en een rode "broek", poten rood. Wijfjes met lichtbruine kop, zwarte oogvlek, grijze rug en oranje onderzijde.

Onvolwassen mannetjes kunnen echter zeer variabel zijn, zowel in hun 1e als 2e jaar (of nog later?). Sommige lijken op volwassen mannetjes maar hebben wat rood op de borst en gebandeerde slagpennen en staartveren. Anderen lijken veel op jonge BOOMVALKEN maar hebben meestal een lichtere kruin en een veel lichtere, minder zwaar gestreepte borst. Nog andere verenkleed zijn beschreven en binnenkort verschijnt hierover een publikatie (Hendriks & Neijts, in prep.).

Jonge wijfjes lijken op dito volwassen, maar zijn lichter, vooral op kruin en borst.

Biotoop:

In de Kempen worden ze vooral op heidevelden bij grote vennen waargenomen.

Voedsel:

In de Kempen is tot dusverre uitsluitend gezien dat ze op insecten jagen.

Voorkomen in Nederland:

Broedvogel van Oost-Europa, die de laatste jaren meer en meer wordt waargenomen, vooral in het zomerhalfjaar. Wel vertoont het aantal waarnemingen per jaar aanzienlijke schommelingen.

Voorkomen in de Kempen:

Tot 1966 slechts 1 waarneming.

Daarna:

Gehele zomer van 1973 t/m 17 oktober maximaal 4 exx. Strabrechtse Heide.

30 April en 1 mei 1976 1 ex. Landschotse Heide.

15-05-76	1 ex.	Strabrechtse Heide	} mogelijk hetzelfde exemplaar.
28-05-76	1 ex.	"	
28-06-76	1 ex.	"	

11 & 12-09-76 2 exx. "

07 tot 10-06-79 2 exx. "

06-09-79 2 exx. Budel Dorplein

02 t/m 06-06-80 1 ex. Strabrechtse Heide

juni 1980 1 ex. Malpie

juni 1980 1 ex. Cartierheide

Mei 1981 een invasie: waarnemingen van Budel Dorplein (9e 2 exx.), Strabrechtse Heide (11e 1 ex. & 12e 3 exx.), Budel Dorplein (17e 1 ex.), Cartierheide (18e 1 ex.) en Reuselse Moeren (1 ex.)

Totaal: 9 verschillende exemplaren.

In totaal zijn er nu na 1967 26 waarnemingen bekend, die voorzover beschreven betrekking hadden op:

Volwassen mannetjes: 4// Volwassen wijfjes: 3// Onvolwassen mannetjes: 10//
Onvolwassen vrouwtjes: 1// "Mannetjes": 2// "Onvôlwassen": 2.

N.B. Uit de jaren 1977 en 1979 ontbreken waarnemingen in het archief, maar volgens mededeling zou de Roodpootvalk vanaf 1975 ieder jaar in juni op de Strabrechtse Heide zijn waargenomen.

DE DWAALGASTEN

GRAUWE KIEKENDIEF (Circus pygargus)

Beschrijving:

Kleinste Kiekendief en vooral het mannetje is een zeer slanke en elegante roofvogel met een uiterst soepele vlucht. Het silhouet heeft wel wat weg van een uit zijn krachten gegroeide TORENVALK!

Mannetje grauwer dan de BLAUWE, met een zwarte streep over de vleugel en roodbruine vlekjes op flanken en ondervleugel.

Het wijfje is iets kleiner en slanker dan dat van de BLAUWE met een iets markantere kopteiking en wat minder wit op de stuit. Het verschil is echter zeer moeilijk!

Jonge vogels hebben een kenmerkende rosige onderzijde.

Er bestaat een zeer zeldzame "zwarte fase", hierbij zijn beide geslachten en de jonge vogels zwartbruin of -grijs met meer of minder lichte vlekken op de vleugels.

Biotoop:

Ongeveer hetzelfde als dat van de BLAUWE, broedt echter ^{ook} (in Noord-Frankrijk bijvoorbeeld) in korenvelden.

Voorkomen in Nederland:

Recent verdwenen van tal van plaatsen, zoals Oost-Brabant, de Peel, de kuststreek (m.u.v. de Waddeneilanden).

De situatie op de Waddeneilanden is niet stabiel, alsook in Noordwest-Overijssel en de Lauwersmeerpolder. Alleen in de Flevopolders waar ze zich nog maar enkele jaren geleden gevestigd hebben gaat het wat beter. Daardoor bedraagt het aantal broedparen 30-50, maar de toekomst ziet er somber uit, ook al gezien de dalende tendens in landen waar ze voorheen talrijk waren zoals Spanje en Frankrijk (Teixeira 1979, Cramp & Simmons 1980)

Voorkomen in de Kempen:

Vroeger een niet-zeldzame broedvogel van ruige moerassen in beekdalen en op vochtige heidevelden. Misschien ook wel in roggeakkers.

Na de 2e Wereldoorlog liep de stand terug en in de 50-er jaren broedden nog maar een 8-tal paren in de Kempen, welk aantal snel daalde tot 2 in 1965.

Daarna hield de soort alleen nog maar stand te Budel Dorplein, waar het laatste broedgeval plaatsvond in 1977.

Een hernieuwde vestiging lijkt uitgesloten.

Ook buiten de broedtijd een zeldzame gast geworden, die niet eens meer elk jaar wordt waargenomen. Wel weer de laatste 3 jaar (1979: 1; 1980: 2 en 1981: 1) maar het sterk toegenomen aantal waarnemers zou daar wel eens sterk debet aan kunnen zijn.

De meeste waarnemingen zijn uit mei, augustus en september.

Mogelijk dat sommige vroege of late waarnemingen van de BLAUWE KIEKENDIEF betrekking hebben op deze soort. Andersom zijn sommige late "Grauwe" misschien wel BLAUWE geweest, daar de Grauwe Kiekendief een echte zomervogel is, die in de Nederlandse broedgebieden in april arriveert om al in augustus weer te vertrekken.

Er is een waarneming van de zeldzame "zwarte fase": 05-08-77 1 ex. (juvenile) trekkend naar z.w. over Veldhoven.

*Grauwe kiekendief
juv. Zwarte fase*

SLECHTVALK (Falco peregrinus)

Beschrijving:

Vrij grote valk (wijfje iets groter dan een KRAAI, mannetje kleiner) met opvallend brede borst en breed aangezette doch puntige vleugels. De staart is kort. Het silhouet kan men vergelijken met een anker. Bovenzijde donker (grijs of bruin), wangen wit met een opvallende breed uitlopende baardstreep. De onderzijde is witachtig met donkere dwarsbandjes (volwassen) of bruinachtig, zwaar gestreept (jonge vogel in eerste winter).

Zeer snelle en im posante jager die van grote hoogte op vliegende prooien duikt ("stoop").

Deze jachtmethode maakte hem zo geliefd bij valkeniers.

Voedsel:

Vooraf vogels, in grootte variërend van MUS tot WILDE EEND. Voornamelijk echter middelgrote vogels als DUIVEN, TALINGEN, KRAAIACHTIGEN enz.

Voorkomen in Nederland:

Zeer zeldzame onregelmatige broedvogel. Recent 2 broedgevallen: in 1976 en 1977, beide op de Veluwe (Teixeira 1979).

Tot in de jaren '50 een gewone wintergast, vooral langs de kust en in open terreinen. Daar de Slechtvalk misschien wel van alle roofvogels het meest van pesticiden te lijden heeft gehad, was het in de jaren '60 een bijzonder zeldzame verschijning geworden op plaatsen waar het vroeger gewoon was één of meerdere exemplaren op één dag te zien. Pas de laatste jaren worden er weer wat meer gezien en wordt de winterpopulatie op 20 à 30 voor geheel Nederland geschat (Thissen et.al 1981). Ze arriveren vooral in oktober en vertrekken weer in maart, maar er zijn waarnemingen uit alle maanden van het jaar.

Voorkomen in de Kempen:

Vroeger een heel gewone doortrekker en wintergast die vooral in de omgeving van Valkenswaard gevangen werd voor de valkenjacht. Het stadje (dat eerste Varkenswaard heette!) dankte er zijn naam aan en de naam van de familie Mollen werd over de hele wereld beroemd. Overigens zijn tal van uitdrukkingen ontleend aan de valkerij: o.a. tobben, iemand een loer draaien, iemand aan het lijntje houden, enz.

In de jaren '60 werd het aantal waarnemingen minder en in de eerste helft van de jaren '70 werden nog maar een 5-tal waarnemingen bekend. Daarna ging het weer wat beter, maar een deel van de toename is te danken aan het toegenomen aantal waarnemers.

(N.B. het grote aantal waarnemingen voor 1976, vermeld in het roofvogelnummer, berust m.i. op een aantal foute determinaties.)

In 1978 werden géén Slechtvalken waargenomen, in 1979 één in juli, in 1980 géén en in 1981 weer twee (1 juli en 1 augustus).

Tijdens de wintertelling van januari 1982 werd 1 Slechtvalk waargenomen.

Al met al beschouwen we deze schitterende en tot de verbeelding sprekende vogel nu als een onregelmatige gast.

OVERIGE SOORTEN

ZEEAREND (Haliaeetus albicilla)

Tot 1967 min of meer regelmatige gast , vooral op de Strabrechtse Heide en het landgoed "De Utrecht".

Daarna nog maar enkele waarnemingen:

27-04-72 1 ex. Budel Dorplein

1 jan. t/m 5 febr. 1975 1 ex. landgoed "De Utrecht".

jan. 1979 1 ex. over Eindhoven

16-12-80 1 ex. bij Luijksgestel.

VALE GIER (Gyps fulvus)

2 waarnemingen, resp. uit 1943 (1 ex. Stiphout) en 1955 (1 ex. Someren)
(v. Erve 1967)

STEPPEKIEKENDIEF (Circus macrourus)

1 waarneming: 1966 1 ex. Strabrechtse Heide (ongepubl.)

ARENDBUIZERD (Buteo rufinus)

1 waarneming: 28-04-76 1, mogelijk 2 exx. naar n.o. over Veldhoven.
De waarneming is uitgebreid beschreven in het "roofvogelnummer" van dec. 1978 en wel op blz. 58.

SCHREEUWAREND (Aquila pomarina)

1 vondst (ca. 1870 Strijp, Ehv.) en 2 waarnemingen:

18 & 19-04-47 1 ex. Dorplein en 14-03-48 1 ex. Nunen (v. Erve 1967)

BASTAARDAREND (Aquila clanga)

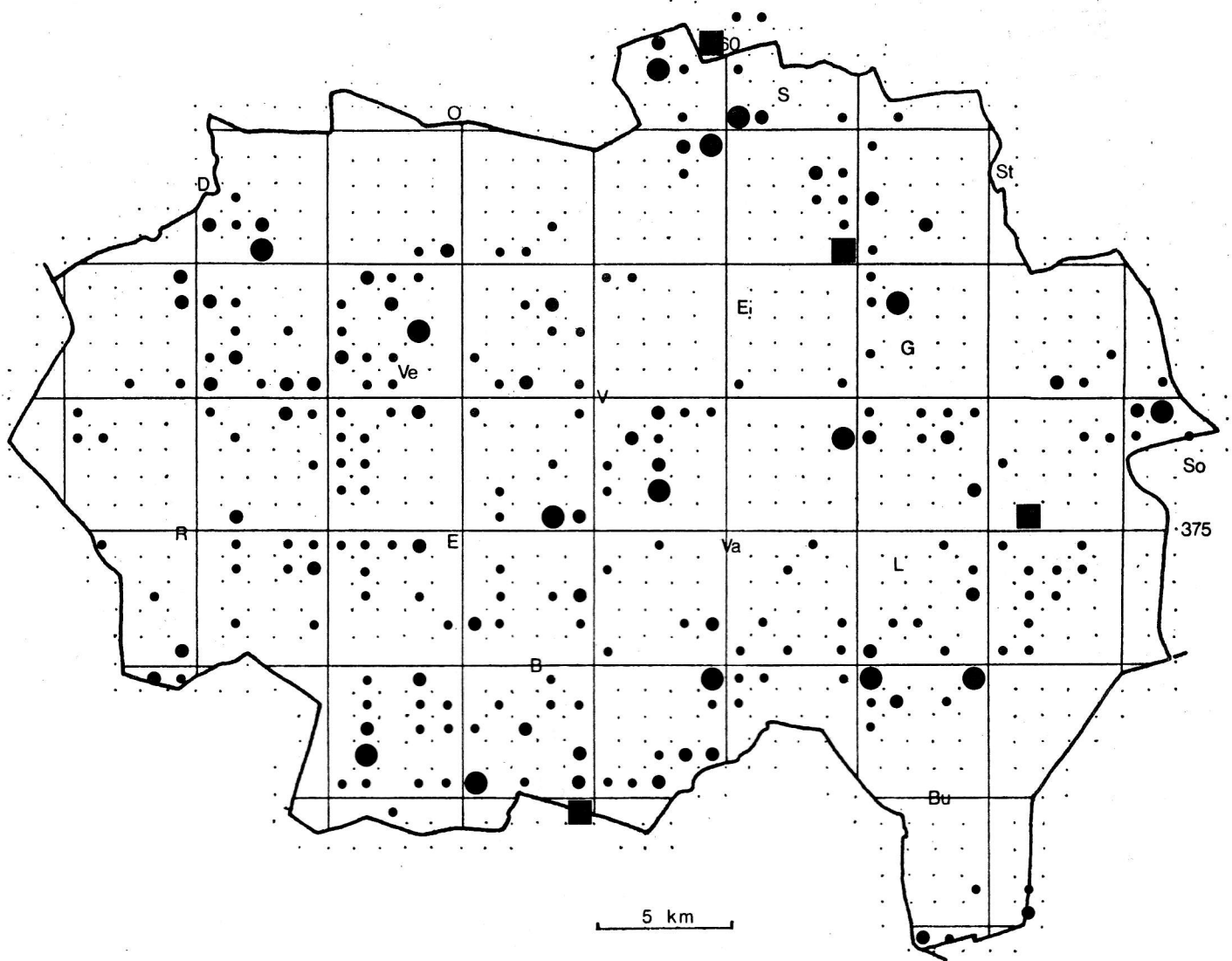
1 waarneming: 14-02-48 1 ex. Nunen (v. Erve 1967)

STEPPENAREND (Aquila rapax)

1 waarneming: zomer 1977 1 ex. .gevangen en geringd te Leende.
Het ex, is ook gezien te Dorplein en mogelijk bij Reusel ("roofvogelnummer", blz. 57).

STEENAREND (Aquila chrysaetos)

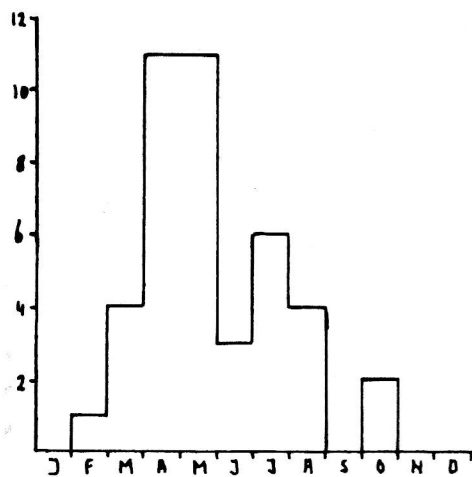
2 waarnemingen: vóór 1938 1 ex. Hilvarenbeek (v. Erve 1967)
16 & 18-07-69 1 ex. Heeze ("roofvogelnr." blz. 57).

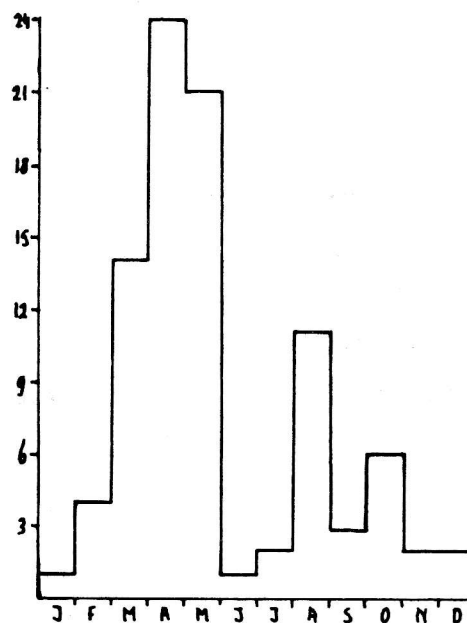
Verspreiding van de Buizerd in de Kempen in januari 1982.

- 1 ex
- 2 ex
- 3 ex
- 4 ex

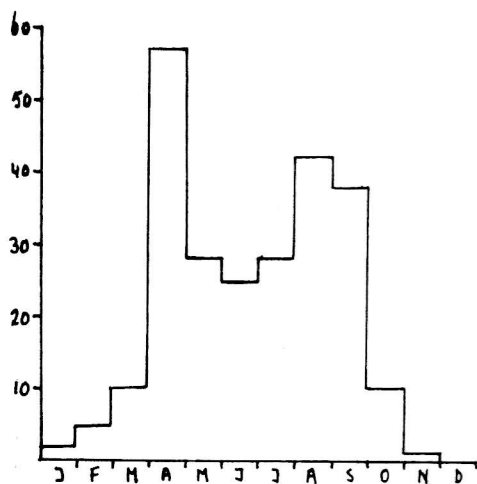
MAANDELIJKE VERDELING VAN WAARNEMINGEN
VAN ENKELE SOORTEN ROOFVOGELS.

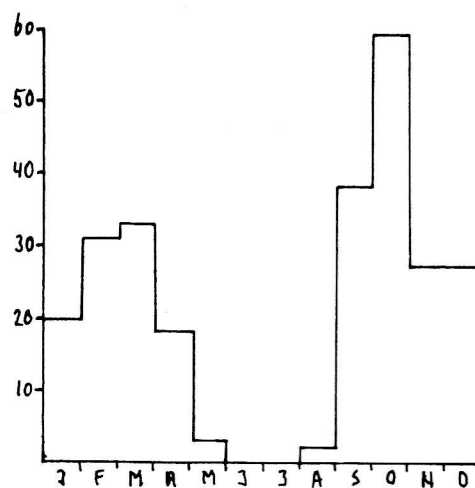
ZWARTE WOUW (KEMPEN)
1975-1981. N=42 ex.

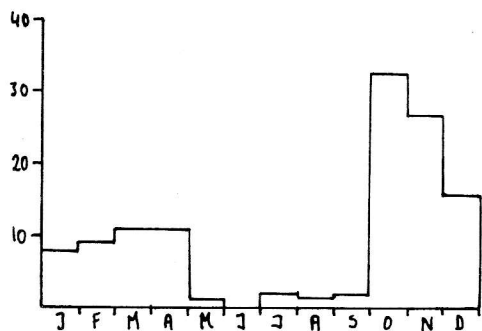
RODE WOUW (KEMPEN)
1975-1981. N=81 ex.

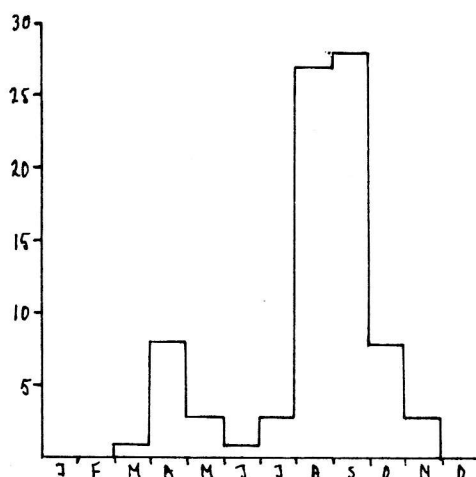
BRUINE KIEKENDIEF (KEMPEN)
1966-1976. N=240 ex.

BUIZERD (ALLEEN VELDHOVEN)
OKT. 1975 - JAN. 1982. N=258.

SPERWER (ALLEEN VELDHOVEN).
1975-82. N=121 ex.

VISAREND (KEMPEN)
1966-1977. N=82 ex.

LITERATUURLIJST

- AARTS, R., J.KESSEL, F.NEIJTS & J.WOUTERS. "Roofvogelnummer".
D'n Blauwe Klauwier 4, no. 7.
- BIJLSMA, R. 1981. De Boomvalk. Kosmos Vogelmonografieën.
- COMMISSIE VOOR DE NEDERLANDSE AVIFAUNA. 1970. Avifauna van Nederland.
E.J.Brill, Leiden.
- CONINGS, A.M.E. 1978. Eerste geslaagde broedgeval van de Rode Wouw in Nederland. Vogeljaar 26: 7-9.
- CRAMP, S. and SIMMONS, K.E.L. (eds.) 1979. The Birds of the Western Palearctic. Vol. II.
- ERVE, F.J.H. van, c.s. 1967. Avifauna van Noord-Brabant. Van Gorcum, Assen.
- HENDRIKS, H. 1980. Vogelwaarnemingen in de Kempen. De Blauwe Klauwier 6, no.1.
- 1981. Invasie van Roodpootvalken in de Kempen, in: "Vogelwaarnemingen in de Kempen". De Blauwe Klauwier 7, no.3.
- 1981. Overzicht van opvallende soorten in de Kempen, in: Vogelwaarnemingen in de Kempen". De Blauwe Klauwier 7, no.1.
- 1981. Overzicht van opvallende (broed-)vogelsoorten in de Kempen in 1981, in: "Vogelwaarnemingen in de Kempen". De Blauwe Klauwier 7, no.5.
- in prep. Het Voorkomen van de Rode en de Zwarte Wouw in Noord-Brabant.
- NEIJTS, F. 1980. Identifikatie van de Zwarte Wouw, in: "Vogelwaarnemingen in de Kempen". De Blauwe Klauwier 6, no.4.
- 1982. Vogels van Veldhoven. Uitgave: Gemeentewerken en-bedrijven Veldhoven. (in prep.)
- OPDAM, P. 1978. De Havik. Het Spectrum, Utrecht/Antwerpen.
- PEETERS, L. 1979. Groot aantal roofvogels pleisterend bij 't Goor te Reusel. De Blauwe Klauwier 5, no.3.
- 1980. Prooi-resten van de Sperwer, in: "Vogelvaria". De Blauwe Klauwier 6, no.5.
- & P.VOORN. 1980. Verslag strenge winter 1978/79. De Blauwe Klauwier 6, no.1.
- PORTER, R.F., I.WILLIS, S.CHRISTENSEN & B.P.NIELSEN. 1976. Flight Identification of European Raptors. T.& A.D.Poyser, Berkhamsted.
- THISSEN, J. et.al. 1981. Stootvogeltellingen in Nederland in de winter 1980/81. Vogeljaar 29: 309-319.
- VOORN, P. 1980. Gestuwde roofvogeltrek, wat is dat? De Blauwe Klauwier 6, no.3.
- TEIXEIRA, R. 1979. Atlas van de Nederlandse Broedvogels. Natuurmonumenten.

NAWOORD

Dit verslag is in grote haast tot stand gekomen omdat we het voor de tentoonstelling van 13 en 14 maart in het Leenderbos gereed wilden hebben. Het vertoont daarom enkele fouten en tekortkomingen die bij een normale werkwijze niet zouden zijn voorgekomen.

Moge dit werkje echter toch een aansporing zijn om het onderzoek naar voorkomen en gedrag van de roofvogels in de Kempen voort te zetten, zodat binnen afzienbare tijd hiervan een uitgebreidere versie kan verschijnen.

Een woord van dank is op zijn plaats voor Tom Heijnen, die op de "deadline" nog een handje kwam toesteken en die mij van vele gegevens voorzag.

Frank Neijts